

"کیشەی پەروردەو دەستتىۋەردانى حۆمەت"

پارىزگارى ئەمىستردام يۆب كۆهن بۇ ئاوىنە دەدويت

ئا: بىرىقان جەمال حەممە سەعىد

b.hamasaid@chello.nl

لەدنياي ئەمرۆى كۆمەلگای ھۆلەندىيىدا سياسەتى پەروردەي (منالوگەنج) يەكىكە لەو بابەتە گرنگانەي بايەخىكى تايىبەتى پېتەدرىت. پۇزانە لەلايەن پىپۇرۇ شارەزاو حىزبە سياسيەكانو دەزگاكانى كۆمەلایەتى و فىربۇونو و تەندىرسىتى، لەكەنالەكانى تەلەفزيونو رادىيۇو گۇفارو رۇۋىنامەكان، لەكۆرۇ كۆبۈنەوهكان، پۇلى پەروردەو بەخىوکەر لەلايەكى و پۇلى حۆمەت لەلايەكى دى بەزمانىكى روونو ئاشكرا لىكۈلىنەوهو گفتوكۇي لەسەر دەكىر. سياسەتمەداران دەيانەويت بۇ كىشەي مندالو گەنج بەشىوازىكى ترو لەدەراوزەيەكى ترەوه بىراونتە چارەسەرى كىشەكان، بۇ نۇمنە لەيەكى لەگفتوكۇكەن ئەستى بەخىوکەرانەي ھەستى بەرامبەر منالو پۇلى بەخىوکەردىنى منال- گەنج ناگىرنە ئەستۆى خۇيانو ھاوكات منالەكانىيان كىشەي جۆراوجۆريان بۇ كۆمەلگا دروستكردوه دەبىت بەخىوکەر بەشىوازىكىت مامەلەيان لەتەكدا بىكريت، لەوش بىرازىت سزا بىرىن، سزاكەش لەرىگەي كەمكىرنەوهى سۆشىال يان كەمكىرنەوهى پارەي منال.

ھەمان بېشىيارو بىربوچۇونى حىزبەكان لەسەر كىشەي منالو گەنج لەرۇۋىنامەكانىشدا بەدىدەكرىو لەرۇۋىنامە ۋۆلڪىرانت^{*} لەوتارىيەدا ئاماژە بەكۆرسى پەروردە (ناچار كەنلى بەخىوکەر) بۇ بەشدارى لەكۆرسو خولى پەروردەيى، بۇ ئەوهى بىتوانن منالەكانىيان تەندىرسىتەنە پەروردە بىكەن، دىارە ئەمچۇرە بىرپەچۇونانە لەسەر پۇلى بەخىوکەر و پۇلى حۆمەت بىروراي جىاوازو جۆرە گىزىيەك يان مىلانىكى لەنىي پەۋەپشىۋەنالەكانى دەزگاكانى پەروردەو سياسەتمەداران ھىتاوا تە كايەوه.

پارىزگارى ئەمىستردام يۆب كۆهن كە دەرقۇي كۆلىجى ياسايسىيە كارى جۆراوجۆرى لەزانكۆكان چ وەك پروفېسسور يان وەك بەرىيەبەرى زانكۆ كەدوه، يەكىكە لەو پارىزگارانەي كە لەجيھاندا بەشارەزايىي و لىيھاتوى و تۆلەرانس ناسراوه.

چهندین خلاتی جیاجیای و هرگز توه. دیاره به ریو هبردنی شاری نه مسیردام چ له روی ناسایش، پاراستن و راگرتني نه م ناسایشله لایه کو دابینکردنی پنکه و هژیان له لایه کی دی نه ک هر کاریکی ناسان نیه، به لکو پسپوری و کارامه یی گه ره که، شاریک که دانیشتوناه کهی زیاد له سه دو پهنجا که مه نه ته و هی تیدا نیشت هجتیه، فره که له توریه و هه لگری تایبه تمهدنی خویه تی.

سنه بارهت بهم مزاری په روده ده و به خيوكه ر که مشتومريکي زوري له هوله ندا ورزاند ووه، گفتوكويه کم له نزيكه ووه له گهله پاريزگاري ئەمستردام يوب كوهن بو ئاويينه سازداکه يه كيکه له وانه داکوکي له جىبەجىكىرنى ئەم سياسه تە نوييە دەكتات:

* رُولی په رودرهد به پلهی یه که م له سه ر شانی به خیوکه ره (دایکو باوک)، دیاره بُو ئه نجامدانی پرسه هی په رودرهد ش، حکومه ت به رپرسیاره له پشتگیری کردنی به خیوکه رو دابینکردنی خزمه تگوازه زیه کانی په رودرهد، لیره کوردو که مه نه ته وه کانی تر هه ر کیشنه زمان و کیشنه که لتوریان نه، به لکو کیشنه په رودرهد شیان هه یه، ئایا دواکردنی پشتگیری له بواری په رودرهد بی تا چ راده یه ک ئاساییه و که لتوریکه که گشت که سیک بی شهرم به مافی خویان بزانن و ئه م پیداویستییانه به کار بھیئن؟ دیاره ئه دواکردنی پشتگیریه نه ک بُو یه کیکی وک کورد به لکو هوله ندیش گرانه، بُو نمونه گهر که سیک نه خوش بیت، زور به ئاسانی خوی ده گه یه نیته لای پزیشکو داوای چاره سه رده کات، به لام دایکیک گهر مناله که ی له سه ره تای سه ره لدانی کیشنه ه لسوکه ووت یان کیشنه ژیری یان هه رج کیشنه یه کی تری هه بیت وه کو شهره نگیزی یان دروکردن، یان هه راسانکردنی یه کتر، دایکه که پیش شه رمه یان پی زه حمه ته که داوای ها و کاری بکات و دان به وادا بنتی که له په رودرهد کیشنه یه یه. چا و هروان ده کات تا مناله که ی ده بیت 4 سال ئه و کاته که مناله که که ده چیت، فیرگه، ره و شتی مناله که سه رنج راه کیشنه و کیشنه که ده رده که وی لیره ووه کیشنه که هه ر بُو مناله که خوی زه حمه ت نیه، به لکو بُو منالانی تریش کاریگه ره یه، پرسیاره که ئه وه یه ئایا ده کری له و جو ره حاله تانه دا به خیوکه ر به رپرسیار بکهین که تو نای به خیوکردنی نییه؟

بوب کوھن: لهئه مسٽدام ده زگای جو را جوئری خزمه تگواز ریمان هه یه، لهو کاتهی دایک سکی پره ده که ویته ژیز چاو دیئری ته ندر وستیه وه کاتیکیش منال لهدایکدہ بیت له بواری جیاجیا، به خیوکه ر ده توانیت له هه مهو روویه که وه ئه و پرسیارانه که له رووی په روهرده وه یان ته ندر وستیه وه هه یه تی بگه یه نیته به ردہم پروفیشنال له کانی په روهرده، هه ر لهئه مسٽدامدا سنه نته ری جو را جوئری تایبہت به په روهرده هه یه که به خیوکه ر ده توانیت سه ردانی ئه و بنکه په روهرده بیانه بکات مه رجیش نیه ته نهها بو کیشہ ش بی، بگره گر هه ر جو ره پرسیاری کیان هه بمو به هه ماشیو ئازاده پرسیاری خوی بکات، یان گه ر کیشہ ری ئاسایی هه بمو ده توانیت داوای هاوکاری و پشتگیری بکات، ئه م سنه نته رانه ش له هه مهو گه ره کیک هه یه و له پیگه ری که ناله کانی میدیاوه با سده کرین. به لام هه ندی حالت مان هه یه که به خیوکه ر نه ده چنه ئه و سنه نته رانه و نه داوای هاوکاری ده کهن، به مه رجیک رینما ی و هاوکاری ده کرین به لام به پیچه وانه وه ره فزی پشتگیری ده کن، چاوه روان ده کن تا گر ژیه که بیتے گرفت و بتھ قیتھ وه ئه و کاته هه م کیشہ بو مناله که و هه م کیشہ ش بو کومه لگا دروست ده کات. ئیمه ئا له م کاتانه دا باسی ئه و به خیوکه رانه ده کهین که به هیچ شیوه یه ک کراوه نین و داوای هاوکاری ناکهن، به مه رجیکیش کیشہ که له لایه ن ده زگا کانی تر ئاماژه دی پیدراوه و به خیوکه ر ئاگادار کراون، به لام به پیچه وانه وه هه ر له سه ره تای سه ره لدانی کیشہ که و، به خیوکه ر ریگاچاره سه ری کیشہ کان په سنه ند ناکهن گه رچی هه ندی چار به کوئن سلوت و ئامۆژگاری په روهرده بی کیشہ کان بنبر ده کریت.

ئاويينه: لهلىکۈ لىينه وەيە كدا كە چەند مانگىك لەمەوبەر ئەنجامدراوە دەركەوتتۇوه منالان و گەنجى ھۆلەندىدا لەچاو و لاتانى ترى ئەورپى درواستىيىدا وەكى بەريتانياو ئەلمانيا.. بەختىارتنو پەيوەندىيەكى باش و تەندروستيان لەگەل دايىك و باوكىان ھېيە، ماناي وايە ئەم پىروگرام و مىتىددى كە ئىستا لەئارادا يە كارىكى پۇزەتىفى كىرىۋە سەر پىرسەمى يەرۇرەدە، كەواتە يېرسىياركە ئەوەيە يۇ دەبىت سياسەتى يەرۇرەدە بىگۈرین؟

یوب کۆهن: کاری په روهردە هەر لەلایەن خیزانەوە ئەنجامنادری، بەلکو له فیرگەو سەنتەرەکانی گەرەکو یانەکانی

وهرزشیش هه مانشیوه‌یه، هه رووه‌ها ئیستا و هزیری "گهنج و خیزانمان" هه‌یه، بۆ ئه‌وهی هه‌موو خزمه‌تکوزارییه کانی په روه‌رده دابینبکریت و هاوکاری به‌خیوکه‌ر بکه‌ین، بۆ چونه کانمان له‌سهر بنچینه‌ی مافی منال‌هه لئینجاوه، ده‌بیت هه‌موو منالیک له‌دهره‌وهی زه‌مینه‌ی منال‌هه که، که ئایا منال‌ی کۆچپه‌ر بیت يان په‌نابه‌ره يان په‌ککه‌وته چانس و هربگریت بۆ ئه‌وهی به‌ته‌ندروستی گه‌شه بکات، تا له‌پاشه‌رۆژدا هاو‌لایتیه‌کی ته‌ندروستی لیده‌رچیت. گه‌ر مه‌رجه په‌روه‌رده‌ییه کان له‌ژینگه‌ی منال‌دا ئاماذه نه‌بیت، ده‌بیت چ بۆ منال‌هه که يان بۆ به‌خیوکه‌ره‌که پرۆسه‌ی تر به‌کار بیهیتین.

ئاوینه: به‌لام ناکری له‌هوله‌ندا گه‌ر منالیکی 9 سال کاریکی نایاسایی به‌ئه‌نجام گه‌یاند، به‌رامبه‌ر به‌م تاوانه‌ی، به‌خیوکه‌ر سزا بدریت، چونکه بکه‌ره‌که منال‌هه، له‌رووی یاسایش‌هه وه منال‌هه ته‌مه‌نی دوانزه سالییه‌وه به‌رپرسیاری تاوانه‌کانیه‌تی، هیشتا ئه‌و یاسایه‌مان له‌هوله‌ندا نیه، که له‌جیاتی منال‌هه، به‌خیوکه‌ر رابکیشیینه دادگاو سزای بده‌ین. بۆ نمونه له‌گه‌ره‌کیک منالیکی کورد له‌گه‌ل چه‌ند منالیکی تر ویستگه‌ی پاسیان سوتاند، لیزه‌دا خیزانی منال‌هه کان تووشی کیشەو گرفتی ئالوز ده‌بن؟

یوب کۆهن: ده‌بیت له‌م‌هودوا هه‌ول بدریت له‌ریگای پرۆسه‌ی تره‌وه به‌خیوکه‌ر به‌رامبه‌ر منال‌ی خۆی به‌لبگریت، ده‌مانه‌ویت له‌ریگای تره‌وه بۆ نمونه کۆرسی تایبەت بۆ ئه‌م منالانه‌ی که ئاسایش له‌گه‌ره‌ک تیکده‌دهن چ له‌فیرگه‌و چ له‌دزگاکانی تر بکریت‌وه، هه رووه‌ها به‌خیوکه‌ریش ده‌بیت له‌م حاله‌تەدا ئه‌و خزمه‌تکوزارییه په‌روه‌رده‌یانه ره‌تبکه‌نه‌وه که پییاندە به‌خشریت ئه‌وا ناچاریین هه‌نگاوی تر بنیتین.

ئاوینه: ئایا ناچارکردنی به‌خیوکه‌ر له‌ری کۆرسی په‌روه‌رده‌ییه‌وه نابیتە هوی تووره‌بیی و ناره‌زایی به‌خیوکه‌ر، که ئه‌م‌هش له‌سهر په‌یوه‌ندی له‌نیو منال‌و به‌خیوکه‌ر ره‌نگده‌داته‌وه؟

یوب کۆهن: ئیمه له‌هوله‌ندا پیدواستیه کانی په‌روه‌رده‌مان دابین کردوه، هه‌ول‌ده‌دهین هه‌موو به‌خیوکه‌ریک پشتگیری بکه‌ین، به‌لام گه‌ر پیداویستی ده‌ستتیو‌هordan هاته ئاراوه، ده‌بیت کارمەندان کاری خۆیان بکه‌ن، ئه‌م‌هش ده‌که‌ین بۆ پاراستنی منال‌و مافه‌کانیه‌تی.

ئاوینه: ئایا ناچارکردنی به‌خیوکه‌ر به‌وجوره، دژی مافه‌کانی مرۆف نیه، که به‌ندی 26 ده‌لی "به‌خیوکه‌ر به‌پله‌ی" یه‌که‌م ئازاده له مافی هه‌لېزاردنی جۆری فیربوون و په‌روه‌رده. ئه‌ی ئه‌م زۆرەملییه نابیتە، پشتگوییخستنی به‌خیوکه‌ر له‌هه‌لېزاردنی شیوازی په‌روه‌رده، به‌لام کاتى کۆرسی په‌روه‌رده ده‌کری بھئیجباری، ده‌سەلاتی ئه‌و به‌خیوکه‌ر لواز ناکه‌ین؟ ئازادی جۆری هه‌لېزاردنی شیوازی په‌روه‌رده سنوردار ناکه‌ین بۆ نمونه په‌یوه‌ندی دایکو میردمندالیک؟

یوب کۆهن: راسته به‌خیوکه‌ریش مافی خۆی هه‌یه، به‌لام منالیش مافی هه‌یه و ده‌بیت پاریزگاری بکریت، گه‌ر مه‌رجه‌کانی په‌روه‌رده ئاماذه نه‌بیت ئه‌ركی حکومەت دیتە پیشەوه، له‌رابوردووا چەندین حاله‌تی مه‌ترسیدار له‌ژیانی منال‌و گه‌نج رویداو هه‌ندیجار پرۆشیوناله کان له‌بهر پرایفەسی ژیانی خیزانەکه نه‌یاندەتوانی به‌پیی پیوست منال‌هه که رزگار بکه‌ن، به‌لام ئیستا ده‌بیت له‌قۇناغىکى زۆر سه‌رەتاپیدا هه‌ول بدیرت کیشەی منال‌و خیزان چارەسەر بکریت، له‌پیشدا به‌رینمايی و پشتگیری کردن، گه‌ر سودى نه‌بوو به‌شیوازی توند تر.

تىپپىنېيەكى ئاماذه‌كار:

سەبارەت بام مژارە کە قسە وباسىكى زۆرى له‌سەر ده‌کریت، من پىمۇايە كىشەی په‌روه‌رده و بھستنەوهى كىشەکە بھسەرنەکە وتنى رۆلى به‌خیوکه‌ر له‌بوارى په‌روه‌رده‌داو هه‌مانکات بھپرسیارکردنی به‌خیوکه‌ر به‌رامبه‌ر ئه‌م ئەرکه بۆ چوونىكى يەك لايەنەيە، چونکه جىهانى ژيانى منال‌لەسىتەمى جىا جىا پىكھاتوھ که تىكرا کارىگەریيان بۆ سەر گەشەکەدنی منال‌هه‌یه، بھماناپىيەكى دى جىا لە‌پلائى به‌خیوکه‌ر، فاكتەرى ژينگەش هه‌یه که رۆلى گرنگ له‌سەر

گهشه‌کردنی منال ده‌بینی، بو نمونه شوینی ژیان، باری ئابوری، گهرهکو فیرگه و زه‌مینه‌ی به‌خیوکه، تهندروسوی به‌خیوکه رچه‌ندین فاکه‌تهری تر... لیرهه په‌روههده پرۆسەیه که که هه‌میشە له‌کاروکرداوه‌دایه. راسته به‌خیوکه ربه‌پله‌ی یه‌که‌م به‌پرسیاری په‌روههدهن، به‌لام حکومه‌تیش به‌پرسیاره به‌رامبەر فاکته‌ری ژینگه نمونه‌ش کردنەوهی شوینی یاری له‌گه‌رەکه کۆنەکان، ئاسایش، کارو ئابوری و بواره‌کانى تر وەک فیربۇون. بو نمونه: ژنیکى كورد چوار منالى ھەيە، له‌خانویه‌کى زۆر بچوکدا دەزىن، له‌شوقه‌یه‌کدا که منالەکانى ناتوانن يارى تىدا بکەن، دايىكە كە ئىشى نىيە به‌تاله، كوره گهوره‌کەي که 11 ساله له‌فېرگە كىشەئى جۆراوجۆرى ھەيە شەرەنگىزه، هه‌میشە شەر دەكتو هاولپىي نىيە. منالىكى ترى که 5 ساله منالە كىشەئى ژىرى ھەيە. منالىكى ساواي سى مانگى ھەيە که زۆر دەگرى، منالەکان له‌ناو خۆياندا به‌ردواام شەريانه، دياره که بو ئەم منالە ساوايە شوينى هيمن و ئاسايىش زۆر گرنگە. ئەم دايىكە كە به تەنبا دەزى، كىشەئى ھەيەو له‌توانستىدا نىيە منالەکانى په‌روههده بکات، نازانىت سنوردانان چىه، منالەکان كاتىك گۈئ لەم دايىكە دەگرن گەر دايىكە كە هاوار بکات و بقىيەتىت، ئايا دەكرى ئەم دايىكە سزا بدهىن له‌رىگەي به‌ئىجباركىرنى كۆرسى په‌روههده يان سزاي بدهىن به‌کەم كردىنەوهى سۆشىالەكەي؟ سزادان له‌روى پىداگۆكىيەوه نادرۇستە، ئايا باشتى نىيە تىشك بخەينه سەر ئەوهى کە دايىكە چى باش ئەكادىت خالى پۆزەتىفي چىه له‌ويوه پېڭىرى بىرىت و ھەمانكاد ئەه كەرسستانەي پى بدېرت کە پېۋىستىيەتى بو به‌خیوکردنی منالەکانى، هان بدېرت کە خۆى به‌خۆبەخش به‌شدارى كۆرسە په‌روههدييەكان بکات نەك بە زۆرە ملى.

- گفتوكۇي پارتى كار لە ئەمستردام
- ڦۆلکس كرانت 30-4-2007